

Versenyképesség Kínában

A fejlett ipari országok színvonalához történő felzárkózás részét képezi azoknak a stratégiai feladatoknak, amelyek révén Kína stabilizálni akarja nagyhatalmi pozícióját. A kínai integrálódás folyamatában számolni kell a gazdaságföldrajzi adottságokkal, de a versenyképességre törekvést a gazdasági globalizálódás szolgálja. Ennek érdekében indítja meg egyre több területen modernizációs programjait. A külvilág irányában alkalmazott stratégiai cél a műszaki-tudományos ismeretek és a fejlett technológia megszerzése. A befelé irányuló törekvések pedig a megszerzett technológiának a gazdaságba való beépítésére összpontosítanak. A tudományos és technológiai együttműködés struktúráján belül a középpontban az állami szerepvállalás módja és mértéke áll, amely meghatározza a nemzeti fejlesztési stratégia elemeit.

A korszerű technológia megszerzését a diverzifikálásra való törekvés jellemzi. A relációfüggőségek elkerülése végett fordultak Kína hagyományos partnerei, Japán és USA egyre inkább más erőközpontok felé. Miután az EU – valamennyi területen – képes és hajlandó Kínának fontos technológiát szállítani, a kapcsolatok gyors ütemben bővülnek.

A változások a Kínán belüli gazdaságpolitikai viszonyokat sem kerülték el, következményeként az integráció, regionalizáció és globalizáció feszültsége itt is megjelent.

Az egyes közigazgatási területek között a szakemberek ellátottsága meglehetősen esetleges. A kutatóknak mintegy harmada Pekingben és Sanghajban található, míg az ország más területein szétszórta, kisebb kutatási egységekben dolgozik. A határ menti vidékeken, a nemzetiségi területeken pedig gyakorlatilag hiányoznak a kutatási feltételek.

* A szerző korábbi pekingi nagykövet, a SZTE Gazdaságtudományi Karának egyetemi docense

A műszaki fejlesztés általános súlypontjai: a jól megválasztott fejlesztési területeknek köszönhetően a csúcstechnológiák fejlesztésének vagy átvételének gondja kevésbé képezi gátját a nemzetközi színvonalhoz való felzárkózásnak, mint az ország általános fejlettségi szintje. A technológiaimport mellett növekvő szerepet kap a technológiaexport. A hightech-export főleg komputerekből, telekommunikációs felszerelésekből, elektronikai és a mindennapi életben használt tudományos termékekből áll össze. Függetlenül attól, hogy az exportnak több mint 85%-a feldolgozott ipari termék, az intenzív és végső feldolgozott termékek, például komplett üzemek vagy magas műszaki tudást hordozó termékek aránya még alacsony. Az igazán csúcstechnológiai termékek részesedése az export egészében mindössze 5,3%-ot tett ki még 2004-ben, a feldolgozóipari exporton belül pedig 6,1% volt.

A kínai ipar műszakiszervezete meglehetősen vegyes. Ennek következtében a technológiai homogenizáció nem lehet cél, már csak a munkaerőpiaci problémák miatt sem. Több eredménnyel kecsegtet a különböző szintek közötti átmenet biztosítása és a meglévő különbségek kihasználása. Azzal, hogy a szerződések révén a K+F eredmények a gyárakba is eljutnak, az, hogy a kutatóintézetek is hoznak létre termelőegységeket, felgyorsulhat a kutatói és termelői szféra találkozása. Az átmenet nehézségének áthidalásában sokat segít a központi beavatkozás, amellyel kutatási-termelési hálózatokat építenek ki úgy, hogy a kockázati tőkealapot előteremtik, amelyet a K+F termelékenységre használhatják fel.

Bővülőben van a vállalatok külföldi befektetési tevékenysége. Egyre több korszerű technológiával rendelkező kínai vállalat jelzi külföldi befektetési szándékát. A terjeszkedés célja az adott országok piacain való kínai jelenlét növelése, továbbá a kínai gazdaság számára szükséges stratégiai nyersanyagok – az olaj, az ércek, a fa és egyéb más anyagok – forrásának a biztosítása. Ennek érdekében egyszerűsítették és könnyítették a kínai vállalatok külföldi befektetéseinek feltételeit. A becslések szerint legalább 160 országban működnek kínai cégek.

Az ipar érdekeltsége rendkívül nagy a beruházásokhoz kapcsolódó külföldi technológiák bevonásába, a gyártási ismeretek, menedzselési és mar-

ketingtapszlatok megszerzésében. Ezáltal vált a külföldi működőtőke beruházások ösztönzése a kínai gazdaságpolitika tartós elemévé.

Kína világ gazdasági és politikai növekvő befolyását egyelőre még nem annyira a minőségi – gazdasági, technológiai vagy tudományos – felkészültsége, hanem a mennyiségi tényezők – az ország méretei, népességének száma, természeti erőforrásainak gazdagsága, a gazdaság növekedési dinamikusa – adja. A nemzetközi munkamegosztásban az iparilag fejlett országok számára a korszerű termékek és technológiák egyik legnagyobb felvevő piacaként és különféle bérmunka-konstrukciókban jól felhasználható, olcsó munkaerőként, valamint bizonyos nyersanyagok, alapanyagok, élelmiszerek, textíliák, többnyire könnyűipari termékek szállítójaként jön számításba. Ezzel szemben a fejlődő országok számára műszaki cikkek, technológiai berendezések révén és a nemzetközi munkamegosztás törvényszerűségei szerint kapcsolódik a világ gazdasághoz. Ennek ellenére ma már a világ egyetlen erőközpontja sem kérdőjelezi meg Kína világpolitikai és gazdasági súlyát, nagyhatalmi szerepvállalását és jövőbeli meghatározó szerepét.

Kína az ipari termékek előállításában a 4. helyet foglalja el, amelynek éves növekedési átlaga 12% körül mozog. Egyre fejlettebb és minőségben is javuló export termékek mellett továbbra is fenntartják a munkaintenzív termelési modellt. A kínai kormányzat – függetlenül a munka intenzív gyakorlattal szemben fontosnak tartja a hightech-export növelését.

A fejlettebb országok műszaki-technológiai eredményeit próbálja saját hasznára hajtani. Kína még nem szerepel a világ 15 első szabadalmi hatalma között. A kínai munkaerő az ázsiai térségben a legolcsóbbak közé tartozik. A belső problémák ellenére Kína versenyképessége hosszú távon is biztosított. A versenyképességre vonatkozó felmérések szerint 2002-ben Kína a 38., a következő évben pedig a 44. volt az országok sorában.

Kína jövőjére vonatkozóan két ellentétes forgatókönyvet lehet kidolgozni:

- Az első, az optimista variáció szerint Kína mind jobban illeszkedik a világ folyamataihoz, a reformok visszafordíthatatlanok, gazdaságát, társadalmi, politikai szerkezetét egyre inkább a pluralizmus hatja át.

- A pesszimista változat azonban veszélyesnek tartja a jelenlegi autoritárius berendezkedésű, katonailag erősödő hatalmat. Ebben a scenarióban Kína nem tud és nem is akar beilleszkedni a nemzetközi közösségbe, illeszkedés helyett újabb konfrontáció vagy elszigetelődés várható. A túlnyomó többség azonban elveti a pesszimista változatot. Amiben mindenki egyet ért az, hogy az átmenet nem lesz könnyű Kínának.

A merkantilista hagyományok őrzésével Kínának nem csak az ázsiai térségben, hanem a fejlett OECD-országok többségével szemben is sikerült jelentős kereskedelmi tőkét felhalmoznia. A világ műhelyeivé a kínai gyárak váltak, amelyekben a térség termékeinek teljes vertikumát gyártják. Az alacsony bérek, a bőséges munkaerő ellátás, az olcsó valuta és az óriási piac predesztinálja az export gyors növekedését. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy Kína – saját meghatározása szerint is – még fejlődő ország, amelynek kiegyensúlyozott fejlődését számos régi és új keltű destabilizáló tényező veszélyezteti.

2005-ben vált a világ negyedik legnagyobb importőrivé és gazdaságává, megelőzve ezzel Nagy-Britanniát. Az EU részéről már olyan gondolatok is felmerültek, hogy megadhatnák Kínának a piacgazdasági státuszt. A júan 2,5%-os árfolyam emelkedésével nem okozott jelentős változásokat a pénzpiacon, ez inkább gesztus volt az Egyesült Államok felé.

Kína vált 2003-tól a működőtőke első számú célpontjává a világnak, megelőzve ezzel az USA-t. A nagy piac varázsa a transznacionális vállalatokat is magával sodorta, ennek következtében a jelentős cégek, mint például a Motorola, Siemens, Philips, GE, Nokia ki is építik érdekeltségüket a piacon.

A külföldi befektetések jelentős mértékben járultak hozzá a kínai gazdaság sikereihez. A kínai piac méreteinek a vonzása eredményeként az ország különböző részein egyre több területen és gyors ütemben szaporodnak a vegyes vállalatok. A külföldi leányvállalatok alapításával magukkal hozzák a know-how-t, modern gépeket, amelyekkel megtanítják a minőségi termelésre a kínai munkaerőt. Így történhetett

meg az, hogy 2004-ben a kínai textiliparnak 35%-a már nem kínai tulajdonú volt. Jelenleg a márkás termékek számottevő hányadát Kínában állítják elő. A versenyképességhez az olcsó munkaerő nem elég. Ehhez azokra a gépekre, gyártássorokra van szükség, amelyeket a multinacionális vállalatok szerelnek fel. Ezáltal maguk a multinacionális cégek termelik ki saját versenytársaikat.

Ahhoz, hogy egy nemzetállam úgy tudjon élni, hogy a belső és külső környezete számára is az életfeltételek minőségi javulását támogassa, a gazdaság modernizálása jelenti az alapfeltételt. Erre egyre több lehetőség kínálkozik a gyorsuló nemzetköziesedés világában. A külső feltételek, a térségben zajló nagy makroszintű átrendeződések, a nemzetközi mozgástér bővülése, az ország regionális és nagyhatalmi szerepének elismerése, a világhoz való szerves kapcsolódásnak erősödése egyértelműen kedveznek annak, hogy Kína a tudományos-műszaki modernizáció világának az élvonalába kerüljön. A tudással mint minőségi tényezővel feltétlenül számolni kell. Azt, hogy a gazdaság milyen irányban fejlődik, mely ágazatok képezik a húzóerőt, döntően az emberi tényező határozza meg. A versenyképesség hosszú ideig fontos elemét a relatív alacsony bérszint, a munkavállalói érdeket képviselő erős szakszervezetek hiánya, a munkaerő védelmét szolgáló minimális törvényi szabályozás jelentette. Ezek a tényezők ma már egyre kevésbé számítanak komparatív előnynek. Az információs társadalmak korában a K+F intenzív tudás kap egyre szerepet a nemzetgazdaságok fejlesztésében.

Megállapítható, hogy az ezredfordulót követően Kína számára adott az a feltételrendszer, amely alapját képezi egy feltörekvő hatalom sikerorientált pályára állításának. Az is megállapítható, hogy élni tud az adott lehetőségekkel. A reformfolyamat során Kína sikeresen használta ki a számára kínálkozó külső lehetőségeket, miközben gazdasága a világátlagot jóval meghaladó mértékben növekedett.

A nemzetgazdaság meghatározó ágazataiban többé-kevésbé kiépültek azok a továbblépéshez szükséges alapok és léteznek azok a koncepciók, amelyek tartósan dinamikus s egyben kiegyensúlyozott fejlődés zálogát képezhetik. Az országon belüli fejlettségi szintkülönbségek súlyossága ellenére az ország gazdasági törésvonalak

---

mentén való szétesésének esélye minimálisra csökkent. A politikai egypártrendszer őrizni tudja hatalmi stabilitását. Miután az erősen központosított struktúrákban minden olyan kezdeményezést, amely politikai alternatívát jelenthetne, kíméletlenül elfojtanak, a rendszernek nincs alternatívája.

A jövőkép bizonytalanságai kapcsán nem szabad megfeledkezni a világhoz való integrálódás követelményeiről sem. Nagyhatalmi súlyának gyarapodása ellenére Kína is egyre kiszolgáltatottá válik a világban zajló, ugyancsak többesélyes folyamatoknak. A reformok több mint húsz éve során Kína megteremtette azokat a feltételeket, amelyek birtokában 30 éven belül minőségi jegyeiben is utolérheti az Amerikai Egyesült Államokat és regionális nagyhatalomból globális elismert nagyhatalommá válik.